

עפצנית האלה במשתלות יער ונוי והדברתה

ציון מדר – המדור להגנת היער, אגף הייעור, קק"ל, קרית חיים
אמרה הירוי – משתלת גולני, מרחב צפון, קק"ל
zionm@kkl.org.il

הצעיר של שיחי אלת המסטיק. עם זאת, כאמור, הופעת המזיק במשתלות היא תופעה חדשה. העפצנית משתייכת למשפחת ה-*Eriophyidae* בסדרת *Prostigmata*. שם נרדף למין זה הוא *Aceria stefanii* (Mehrejad & Ueckerman 2001). אורכן של הנקבות יכול להגיע עד ל-160µ (Jeppson et al. 1975). בסקר של מיני אקריות בעצי אלה שנערך לאחרונה באייר התגלו למעלה מ-45 מינים הפוגעים בעלווה, בפקעים ובפירות של האלות *P Pistacia mutica* ו-*P vera* (Mehrejad & Ueckermann 2001). נציין כי כנימות עלה שונות גורמות עפצים בעלי אלות, ועפצי הכליה של שולי העלה, הנגרמים באלת המסטיק על-ידי הכנימה *Aploneura lentisci* (וול ומנהיים 1987) עלולים להטעות בשלבי ההתפתחות הראשונים. האקריות חבויות בתוך פנים העלים המקופלים, שם נראים סימני המציצה הגורמים לתמותת תאי הצמח, תוך שינוי צבע הרקמה מירוק (בריא) לגוון חום-אדמדם (פגוע) בפני העלה. סימני הפגיעה הראשונים נצפו בקיץ החל בחודשים יוני-יולי. לעיתים הפגיעה של העפצנית בשתילי אלה אטלנטית ואלת המסטיק היתה קשה ביותר, עד כדי פגיעה בערוגות שלמות, מצב שחייב טיפול אינטנסיבי בכימיקלים מתאימים.

ניסוי הדברה: להדברת המזיק נבדקו 4 קוטלי אקריות

במהלך שלוש השנים האחרונות נראתה במשתלת גולני פגיעה קשה בצימוח הצעיר של שתילי אלת המסטיק ואלה אטלנטית בני שנה ושנתיים, אך לא בשתילי אלה ארץ-ישראלית. התופעה נצפתה גם במשתלה מסחרית גדולה בצפון, ולאחרונה נפגעו גם מספר מועט של שתילי אלה אטלנטית בני שנתיים במשתלת אשתאול. לא דווח על פגיעה דומה במשתלת גילת, אבל במהלך סיור בחלקות ניסוי בדרום (משמר הנגב, דורות) נראו כמה שתילי אלה אטלנטית שניטעו ב-2003 פגועים קשות על-ידי המזיק; לא ברור אם השתילים הגיעו נגועים מהמשתלה או שנתקפו לאחר הנטיעה. הפגיעה בשתילים נראתה בעיקר בצימוח הצעיר והתבטאה בהתקפלות שולי העלים כלפי מעלה, בסלסול אמירי הצימוח ואף בנינוס השתילים (תמונה 1). כתוצאה מכך השתילים נראו מעוותים יותר ומפגרים בהתפתחותם בהשוואה לשתילים בריאים. בבדיקת העלים הנגועים בבינוקולר נמצאה אקרית גלילית דמויית תולעת, בעלת 2 זוגות רגליים. המין הוגדר על-ידי ד"ר צבי קליין והגב' ליאנה זרבי (השירותים להגנת הצומח ולביקורת במשרד החקלאות) כ-*Eriophyes stefanii* Nalepa. לפי אבידוב (1951) זהו מזיק שכיח הפוגע בשיחי אלת המסטיק ולא במיני אלה אחרים. בתצפיות לבדיקת נוכחות המזיק במיני אלה שונים בחורש הטבעי בישראל, אכן נראות פגיעות קלות בצימוח



תמונה 1: התקפלות קצות הצימוח של שתילי אלת המסטיק על-ידי עפצנית האלה (*Eriophyes stefanii*) במשתלת גולני.

Fig. 1: Leaf edge roll mite of *Pistacia lentiscus* L. seedlings caused by *Eriophyes stefanii* Nalepa in Golani forest nursery.

המצטיין בהפחתת שיעור השתילים הפגועים היה דלטנט במינון של 0.1%, שבו שיעור הפגיעה בשתילים היה מזערי (0.86%) בהשוואה להיקש. בהמשך הבדיקה גם השתילים המועטים שנפגעו מהמזיק התאוששו לגמרי כתוצאה מהטיפול בדלטנט. חומר נוסף שהראה יעילות ניכרת בצמצום פגעי האקרית היה ורטימק במינון של 0.05%, שבו נפגעו רק 5.55% מהשתילים. האקרית במינון של 0.2% היה פחות יעיל בהפחתת הנזקים, ושיעור הפגיעה בשתילים שטופלו בו היה 19.7%. התכשיר המוצלח פחות מכולם היה מטיון משולב במינון של 0.4%, שבו נפגעו כ-61.2% מהשתילים. הנתונים בטבלה מצביעים על כי חלק מהחומרים (דלטנט או ורטימק) היו מסוגלים לצמצם את הפגיעה בשתילים שהיו פגועים לפני כן.

(אקרציידים): Abamectine (ורטימק 0.05%) – קוטל אקריות וחרקים; Dicophol + Tetradifon (מטיון משולב 0.4%) המכיל חומר פעיל המרכיב את האקרציידים אקרין מקבוצת הפחמימנים הכלוריים ו-טדיון מקבוצת הזרחנים האורגניים; Dicofol (אקרין 0.2%) ו-Furathiocarb (דלטנט 0.1%), תכשיר סיסטמי מקבוצת התיוקרבמטים. בכל טיפול רוססו עד לנגירה 570 שתילי אלת המסטיק, בשני מועדים: הראשון עם הופעת הסימפטומים בשתילים הראשונים (14.7.05) והשני כ-20 יום לאחר מכן (3.8.05). מהתוצאות המובאות בטבלה 1 ניתן לראות כי הפגיעה בשתילי אלת המסטיק הגיעה לשיאה (97% מהשתילים) בשתילי היקש שלא רוססו כעבור 50 יום מתחילת הניסוי, כלומר בתחילת ספטמבר. התכשיר

מקורות

אבידוב, צבי 1961. מזיקי צמחים בישראל. הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית ירושלים
וול, דוד ומנהיים אורה 1987. אקולוגיה של הכנימה (*Aploneura lentisci* (Passerini) היוצרת עפצים על אלת המסטיק

Mjeppson, L.R, Keifer, H.H. 1975. Mites Injurious to Economic Plants. Agricultural Research Service U.S.D.A.
Mehrejad, M.R. & Ueckermann. E.A. 2001. Mites (Arthropoda, Acari) associated with pistachio trees (Anacardiaceae) in Iran (I) Systematic & Applied Acarology Special Publications 6:1-12

טבלה 1: יעילותם של קוטלי אקריות שונים בהפחתת הפגעים בשתילי אלת המסטיק הנגרמים על-ידי עפצנית האלה במשתלת יער גולני
Table 1. Efficiency of various acaricides in decreasing the damage caused by *Eriophyes stefanii* Nalepa in *P. Lentiscus* L seedlings in Golani forest nursery

אחוז השתילים הפגועים			
50	37	12	ימים לאחר הטיפול
5.55	0	2.30	ורטימק (0.05%)
61.2	10.0	2.08	מיטיון משולב (0.4%)
19.7	0.52	0.17	אקרין (0.2%)
0	0	0.86	דלטנט (0.1%)
97.0	26.2	2.08	היקש